Socialutskottets betänkande 1987/88:15

om bidrag till social hemhjälp m.m. (prop. 1987/88:100 bil. 7)

SoU
1987/88:15

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens i proposition 1987/88:100 bil. 7 (socialdepartementet) framlagda förslag om anslag under budgetåret 1988/89 såvitt avser punkten G 1. Bidrag till social hemhjälp.

I anslutning till medelsanvisningen behandlar utskottet ett antal motionsyrkanden (m, fp, c, vpk) om ålderdomshemmen och om reglerna för statsbidrag till social hemhjälp. Utskottet uttalar bl. a. att det råder politisk enighet om att ålderdomshemmen kommer att behövas även i fortsättningen inom äldreomsorgen liksom servicehusboende, eget boende och långtidssjukvård.

Beträffande statsbidraget till social hemhjälp föreslår utskottet att statsbidragsreglerna ändras så att bidrag utgår även till ålderdomshem. Enligt utskottets förslag skall statsbidrag utgå med 34 000 kr. per årsarbetare inom såväl social hemtjänst som ålderdomshem, varvid det nuvarande schablonbidraget om 250 kr. per pensionär slopas. Det nya systemet föreslås träda i kraft den 1 januari 1989. Samtidigt föreslås vissa övergångsregler innebärande att de kommuner som förlorar på omläggningen under två år garanteras samma bidrag som de skulle ha fått enligt nuvarande regler. För de kommuner som vinner på omläggningen föreslås en treårig genomförandeperiod. Slutligen föreslås att ytterligare 100 milj.kr. tillförs kommunerna för vartdera av åren 1989 och 1990 för personalutvecklande åtgärder inom äldreomsorgen. Bakom utskottets förslag står dess s-, m-, fp- och c-ledamöter. Vpk-ledamoten reserverar sig till förmån för vpk:s förslag.

Utskottet behandlar även ett antal andra motionsförslag (s, m, fp, c, vpk) om olika frågor inom äldreomsorgen. Samtliga motionsyrkanden avstyrks.

Mot utskottets beslut beträffande vård och behandling av åldersdementa reserverar sig utskottets m-, c- och fp-ledamöter. M- och c-ledamöterna reserverar sig mot utskottets beslut beträffande avveckling av institutionsplatser och de äldre som resurs. Vidare reserverar sig utskottets m-ledamöter mot utskottets beslut beträffande taxor för social hemhjälp m.m., ändring av socialtjänstlagen, valfrihet inom äldreomsorgen, nedläggning av enskilda sjuk- och vårdhem, allmänna råd om demenssjukdomar och valfrihet och enskilda alternativ vid vård av åldersdementa. Fp-ledamöterna reserverar sig mot beslutet beträffande ombyggnad inom vårdinstitutioner och enhetliga avgifter för social hemhjälp och valfrihet inom äldreomsorgen. C-ledamöterna reserverar sig mot beslutet beträffande stöd för anhöriginsatser.

Propositionen

Regeringen har i proposition 1987/88:100 bil. 7 under punkt G 1 (s. 119–120) föreslagit riksdagen att till Bidrag till social hemhjälp för budgetåret 1988/89 anvisa ett förslagsanslag av 2 723 540 000 kr.

Motioner

1987/88:So201 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Backlund (c) vari yrkas

1. att riksdagen begär att regeringen tar förnyade kontakter med socialstyrelsen och invandrarorganisationerna angående äldre invandrares boende och service i enlighet med det anförda,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att ge de baltiska invandrarna och/eller flyktingarna förtur i detta arbete.

1987/88:So202 av Ingegerd Anderlund m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att socialstyrelsen åläggs vidta åtgärder, t. ex. på utbildningsområdet, syftande till att personalen inom hemtjänsten bättre skall kunna bedöma och hantera misshandelsfall av den art som redovisas i motionen.

1987/88:So203 av Bo Nilsson (s) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av villkoren för hemsjukvårdsbidragen som syftar till att detta bidrag berättigar till sjukpenning, tilläggspension och semesterlön,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att hemsjukvårdsbidragen bör ersättas med ett anställningsförhållande som därmed ger rätt till sociala förmåner,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ersättningen till vårdarna bör utformas så att den blir lika över hela landet.

1987/88:So204 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om äldres och handikappades rätt att välja service.

Motiveringen återfinns i motion Fi501.

1987/88:So206 av Margit Gennser m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändrade statsbidragsregler vad gäller den primärkommunala äldreomsorgen så att de nu angivna bidragsreglerna blir neutrala i förhållande till vårdform i enlighet med vad som anförts i motionen.

1987/88:So210 av Carl Bildt m. fl. (m) vari yrkas, såvitt här är i fråga,

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att institutionsplatser inte skall få avvecklas snabbare än hemvården – både social hemhjälp (hemtjänst) och hemsjukvård – hinner byggas ut,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nödvändigheten av valfrihet och flexibilitet i hemtjänsten,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att, om inkomstrelaterade taxor används för social hemhjälp, dessa skall relateras till nettoinkomsten, inkl. bostadstillägg, efter skatt,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ålderdomshemmen inte skall avvecklas utan finnas kvar i moderniserad form i enlighet med vad i motionen anförts,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att reglerna för statsbidragen till social hemhjälp bör ändras så att missgynnandet av ålderdomshemmen upphör,

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådana ändringar i socialtjänstlagen att den enskildes valfrihet stärks i enlighet med vad i motionen anförts,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en fortsatt nedläggning av enskilda sjuk- och vårdhem bör bringas att upphöra och att den personella och fysiska resurs som denna sjuk- och vårdhemsverksamhet representerar skall tillvaratas.

1987/88:So212 av Olof Johansson m. fl. (c) vari yrkas, såvitt här är i fråga,

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om statsbidrag till personalkostnader vid ålderdomshem i enlighet med det anförda,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om stöd för anhöriginsatser i enlighet med det anförda,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande de äldre som en resurs,

8. att riksdagen hos regeringen begär initiativ innebärande att de oklarheter som råder i den praktiska hanteringen beträffande huvudmannaskapsfrågor i vård och omsorg om de äldre elimineras.

1987/88:So217 av Agne Hansson och Gösta Andersson (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om statsbidrag till personalkostnader vid ålderdomshem i enlighet med vad i motionen anförts.

1987/88:So228 av Blenda Littmarck m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vård och behandling av åldersdementa.

1987/88:So234 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av behovet av en klarare kompetensfördelning mellan kommun och landsting avseende boendet för äldre,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att kommunerna bör tillämpa enhetliga avgifter för den sociala hemtjänsten och normala hyror för boende på ålderdomshem,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om neutrala regler för statsbidrag till social hemtjänst,

4. att riksdagen beslutar om ett femårigt stimulansbidrag om 100 milj. kr. per budgetår i syfte att stimulera ombyggnaden av institutioner så att rätten

till eget rum kan förverkligas i hela landet före mitten av 1990-talet,

5. att riksdagen för nästkommande budgetår beviljar ett stimulansbidrag om 100 milj. kr. för ombyggnad av institutioner (den slutna äldrevården) i syfte att förverkliga rätten till eget rum.

1987/88:So240 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om statsbidrag till driften av ålderdomshem enligt de förutsättningar som anges i motionen.

Motiveringen återfinns i motion A225.

1987/88:So247 av Maja Bäckström m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en plan för vård och boende för åldersdementa.

1987/88:So248 av Hugo Bergdahl (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om insatser för bevarande av ålderdomshemmen.

1987/88:So261 av Alf Svensson (c) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om statsbidrag till den kommunala hemtjänsten,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att äldeomsorgen bör handhas av en huvudman.

1987/88:So262 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om UHÄ:s uppdrag att utreda hur tillgången på tvåspråkig personal skall kunna förbättras.

Motiveringen återfinns i motion Sf534.

1987/88:So269 av Alf Svensson (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till statligt flyttningsbidrag för att underlätta anhöriganställning.

1987/88:So276 av Marianne Andersson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om statsbidrag till personalkostnader vid ålderdomshem i enlighet med det anförda.

1987/88:So477 av Gullan Lindblad m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande lämplig vårduppbyggnad med länsvis samlad medicinsk utredningsresurs, rörliga öppenvårdsteam, dagsjukvård kombinerad med eget boende samt gruppboende,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av valfrihet och mångfald vad gäller utformningen av vårdkedjor och alternativa vårdformer för demenssjuka,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att enskilda alternativ vad gäller vårdhem och sjukhem skall tillvaratas i samband med vård av demenssjuka,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att socialstyrelsen bör utarbeta allmänna råd i frågor om demenssjukdomar.

Bevarande av ålderdomshemmen m.m.

I *motion So210 av Carl Bildt m. fl. (m)* hemställs att riksdagen ger regeringen till känna att ålderdomshemmen inte skall avvecklas utan finnas kvar i moderniserad form (*yrkande 4*).

I *motion So248 av Hugo Bergdahl (fp)* hemställs om insatser för att bevara ålderdomshemmen.

Socialutskottet har vid flera tidigare tillfällen behandlat frågor om äldres boendeförhållanden, senast år 1987 i betänkandet SoU 1986/87:18 s. 6–9. Utskottet har därvid uttalat att samhället bör sträva efter att inom ramen för ett eget boende kunna erbjuda olika omsorgsnivåer alltefter de boendes individuella behov och önskemål, men att det även i fortsättningen behövs en boendeform där mer omfattande tillsyn och omvärdnad kan ges. Utskottets uppfattning har således varit att det i framtiden behövs en mellanform inom äldreomsorgen vilken ligger mellan å ena sidan eget boende/servicehusboende och å andra sidan vård inom långtidssjukvården och som uppfyller kraven både på en god bostad och på en god omsorg.

I årets budgetproposition framhåller (s. 113) föredragande statsrådet att ålderdomshemmen skall finnas kvar som en mellanform mellan eget boende och långtidssjukvård. Det nämns vidare att regeringen under våren 1988 kommer att förelägga riksdagen förslag om riktlinjerna för den framtida äldreomsorgen.

Utskottet konstaterar att det råder politisk enighet om att ålderdomshemmen kommer att behövas även i fortsättningen inom äldreomsorgen, liksom servicehusboende, eget boende och långtidssjukvård. Utskottet kommer i det följande (s. 7 f.) att föreslå vissa ändringar i statsbidragssystemet så att bidraget blir likvärdigt i förhållande till omsorgsform.

Bostadsutskottet har den 12 april 1988 föreslagit riksdagen att bostadslån skall kunna utgå även till nybyggnad av ålderdomshem fr. o. m. den 1 juli 1988 (BoU 1987/88:12). Tidigare har beslut fattats om att bidrag skall kunna utgå till ombyggnad av ålderdomshem.

Socialutskottet vill tillägga att det är viktigt att ombyggnaden av ålderdomshem handläggs med varsamhet och med hänsyn till det omsorgsbehov som måste tillgodoses.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet syftet med motion So210 (m) yrkande 4 och motion So248 (fp) tillgodosett och avstyrker därför motionsyrkandena.

I *motion So210 av Carl Bildt m. fl. (m)* yrkas att riksdagen skall ge regeringen till känna att institutionsplatser inte skall få avvecklas snabbare än hemvården – både social hemhjälp och hemsjukvård – hinner byggas ut (*yrkande 1*).

Bostadsstyrelsen och socialstyrelsen har nyligen presenterat en delrapport om de äldres boende. I maj 1988 kommer en slutrapport med uppgifter också om handikappades och långtidssjukas boende. Av delrapporten (s. 4) framgår bl. a. att under åren 1980 till 1987 antalet platser vid ålderdomshem

successivt har minskat med sammanlagt drygt 11 000. Samtidigt har kommunerna ökat antalet servicebostäder med nästan 20 000. Kommunerna planerar att minska antalet platser på ålderdomshem med 6 700 under åren 1988 och 1989. Antalet nya servicebostäder under samma tid planeras till ca 10 500. Det konstateras också att kommunerna planerar en snabb utbyggnad av gruppboenden för äldre, främst åldersdementa personer.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att hemtjänsten och hemsjukvården måste byggas ut i takt med att allt fler äldre människor bereds möjlighet till ett eget boende. Utskottet har inhämtat att regeringen i den äldrepolitiska propositionen kommer att presentera en prognos över antalet tillgängliga platser inom olika boende- och vårdformer samt i anslutning till det redogöra för sina överväganden. Utskottet vill även erinra om vad som ovan anförts beträffande ombyggnaden av ålderdomshem.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet inte att motion So210 (m) yrkande 1 påkallar något riksdagens uttalande. Motionen avstyrks således såvitt nu är i fråga.

Statsbidraget till social hemhjälp

I budgetpropositionen (s. 120) föreslås 2 723 540 000 kr. under anslaget G 1. Bidrag till social hemhjälp. Från anslaget betalas statsbidrag till kommunernas kostnader för social hemhjälp åt äldre, handikappade och barnfamiljer. Statsbidraget består av två delar. Det är dels en prestationsrelaterad del i form av ett bidrag av för närvarande 34 000 kr. för varje årsarbetare inom den sociala hemhjälpen, dels ett schablonbidrag på mellan 250 och 350 kr. per person i gruppen ålders- och förtidspensionärer. Från anslaget utgår dessutom 20 milj.kr. för utvecklingsinsatser inom äldreomsorgen. Enligt reglerna för statsbidraget måste hemhjälpen avse personer som har egen bostad. Detta innebär att bidrag per årsarbetare inte utgår för personal vid ålderdomshem av traditionell typ. Från anslaget anvisas också särskilda medel för utveckling och förnyelse av den sociala hemhjälpen.

Föredragande statsrådet anför (s. 120) att en höjning av statsbidraget bör ske år 1989 i avvaktan på att en långsiktig lösning av kostnadsfördelningen mellan stat, landstingskommuner och kommuner kan genomföras. Schablonbeloppet per ålders- och förtidspensionär föreslås därför höjt till 400 kr.

I *motionerna So206 av Margit Gennser m. fl. (m), So210 yrkande 5 av Carl Bildt m. fl. (m), So212 yrkande 1 av Olof Johansson m. fl. (c), So217 av Agne Hansson och Gösta Andersson (båda c), So234 yrkande 3 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), So240 av Lars Werner m. fl. (vpk), So261 yrkande 1 av Alf Svensson (c)* och *So276 av Marianne Andersson m. fl. (c)* tas upp frågan om viss förändring av reglerna för statsbidragen till social hemhjälp. Enligt de borgerliga motionärerna bör samma statsbidrag utgå för personal på ålderdomshem som för den hemtjänstpersonal som arbetar i servicehus och enskilda hem. I motionen från vänsterpartiet kommunisterna begärs driftsbidrag till ålderdomshem som uppfyller vissa standardkrav. Driftsbidraget får dock inte minska statsbidraget till hemtjänsten utan bör utgå som ett särskilt anslag för ålderdomshemmen.

Socialutskottet har tidigare vid ett stort antal tillfällen med anledning av olika motionsyrkanden behandlat frågor om finansiering av ålderdomshem och statsbidrag till verksamheten, senast i det av riksdagen godkända betänkandet SoU 1986/87:18 s. 9–10. Därefter har frågan behandlats i äldreberedningens slutbetänkande (SOU 1987:21) Äldreomsorg i utveckling. Beredningen avvisade (s. 184–185) därvid ett förslag att statsbidraget till social hemhjälp även skulle omfatta verksamheten vid ålderdomshem. Enligt äldreberedningen skulle en sådan omläggning medföra betydande omfördelningar mellan kommunerna. De kommuner som har byggt ut sin hemtjänst skulle få minskade bidrag till sin äldreomsorg, medan bidragen till kommuner med relativt sett stora resurser bundna i ålderdomshem skulle öka.

Utskottet gör följande överväganden.

Utskottet konstaterar att det råder politisk enighet om att ålderdomshemmen kommer att behövas även i fortsättningen inom äldreomsorgen, liksom servicehusboende, eget boende och långtidssjukvård. Med ett sådant principiellt synsätt finns det anledning att nu göra vissa ändringar i statsbidragssystemet så att bidraget blir likvärdigt i förhållande till omsorgsform.

Ett statsbidrag som är likvärdigt i förhållande till omsorgsform kan konstrueras på olika sätt. Utskottet anser det för sin del väsentligt att statsbidraget i nuläget utformas så att det verkligen stimulerar kommunerna att bygga ut äldreomsorgen och då framför allt den del av äldreomsorgen som avser den personliga omvårdnaden och omsorgen. Ett sådant bidrag gynnar i första hand de kommuner som har en utbyggd sådan omsorg och ökar i takt med att kommunerna bygger ut social hemhjälp och/eller omsorg i ålderdomshem. Det anförda innebär att utskottet förordar ett statsbidrag som knyts till den personal som är anställd för omvårdnadsuppgifter inom äldreomsorgen, dvs. såväl inom social hemtjänst som vid ålderdomshem. Personalkretsen bör avgränsas på samma sätt som enligt 3 § förordningen (1983:944) om statsbidrag till social hemhjälp.

När det gäller bidragets storlek vill utskottet erinra om att det för närvarande utgår ett bidrag om 34 000 kr. per årsarbetare inom den sociala hemhjälpen. Utskottet anser det rimligt att utgå från detta belopp även i fortsättningen. Om statsbidraget skall kunna hållas inom en i princip oförändrad medelsram blir det dock – om årsarbetarbidraget skall kunna utsträckas även till motsvarande personal vid ålderdomshemmen – nödvändigt att avveckla det schablonbidrag per pensionär som för närvarande utgår parallellt med årsarbetarbidraget. En sådan omläggning får emellertid anses godtagbar med utgångspunkt från de principiella synpunkter på statsbidragets funktion som utskottet ovan redovisat.

Enligt utskottets mening bör statsbidrag alltså utgå med 34 000 kr. per årsarbetare bland vårdpersonal inom såväl hemtjänsten som ålderdomshemmen, varvid det nuvarande schablonbidraget per pensionär slopas. Liksom tidigare bör 20 milj.kr. utgå för utvecklingsinsatser inom äldreomsorgen. Det nya systemet bör träda i kraft den 1 januari 1989.

Utskottet konstaterar att den nu föreslagna omläggningen av statsbidraget medför ett ökat bidrag för vissa kommuner och ett minskat bidrag

för andra. Dessa effekter bör enligt utskottets mening lindras så att inte förändringen får negativa följder för äldreomsorgen. Utskottet anser därför att de kommuner som förlorar på omläggningen för de två första åren efter de nya reglernas genomförande bör garanteras samma bidrag som de skulle ha fått enligt nu gällande regler, dvs. räknat efter ett bidrag av 34 000 kr. per årsarbetare inom den sociala hemhjälpen samt ett schablonbidrag av 250 kr. per pensionär. Inför det tredje året, då de nya reglerna slår igenom helt, får frågan prövas om man kan undvika att vissa kommuner får minskat statsbidrag. När det gäller de kommuner som vinner på omläggningen bör också vissa jämkningar göras. Det första året bör bidraget således öka med en tredjedel av skillnaden mellan bidrag enligt de nya reglerna och bidrag enligt nuvarande regler. Det andra året bör bidraget öka med två tredjedelar av skillnaden för att sedan det tredje året slå igenom fullt ut.

Utskottet föreslår vidare att 100 milj.kr. tillförs kommunerna för vartdera av åren 1989 och 1990 för personalutvecklande åtgärder inom äldreomsorgen. Dessa medel bör fördelas mellan kommunerna efter samma principer som i dag gäller för schablondelen av statsbidraget.

Utskottet vill tillägga att det i budgetpropositionen aviserade resurstillskottet om 275 milj.kr. fr. o. m. år 1989 är nödvändigt för att den av utskottet förordade omläggningen skall kunna genomföras.

Utskottet vill slutligen erinra om att regeringen aviserat en proposition om den framtida äldreomsorgen, vilken bl. a. avses ta upp frågor om kompetensfördelningen mellan landstingskommuner och kommuner vad gäller äldreomsorgen. Det är självklart att förändringar i sådana hänseenden måste påverka statsbidragssystemets utformning. Skulle riksdagen besluta om ändringar i fråga om huvudmannaskapet för olika funktioner inom äldreomsorgen maste det alltså göras en förutsättningslös översyn av de statsbidragsregler utskottet nu föreslagit, så att statsbidragsregler anpassade till huvudmannaskapsförändringarna kan träda i kraft samtidigt med dessa. Utskottet utgår dock från att även ett eventuellt nytt statsbidrag förblir neutralt i förhållande till olika boende- och vårdformer.

Vad utskottet nu anfört om nya regler för bidrag till social hemhjälp m.m. bör med anledning av samtliga här aktuella motioner ges regeringen till känna.

Medelsanvisningen

Utskottet har ingen erinran mot budgetpropositionens förslag till medelsanvisning under punkten G 1. Bidrag till social hemhjälp, vilken avser förhållandena under kalenderåret 1988. Utskottet erinrar emellertid om att det i budgetpropositionen aviserade tillskottet om 275 milj.kr. måste tillföras anslaget fr. o. m. nästa budgetår.

Med hänsyn till de föreslagna justeringarna av statsbidragsreglerna bör anslaget i fortsättningen betecknas Bidrag till social hemhjälp, ålderdomshem, m.m.

I *motion So212 av Olof Johansson m. fl. (c)* begärs att de oklarheter som råder i den praktiska hanteringen beträffande huvudmannaskapsfrågor i vård och omsorg om de äldre elimineras. Ansvarsfördelningen måste klaras ut på ett sådant sätt att den enskilde inte kommer i kläm. En redovisning bör enligt motionärerna lämpligen ske i den äldrepolitiska propositionen (*yrkande 8*).

I *motion So234 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* anförs att en klarare kompetensfördelning mellan landsting och kommuner där kommunerna svarar för boendet har många fördelar. Motionärerna förutsätter att regeringen i den aviserade propositionen om äldreomsorg lägger fram förslag om klarare kompetensfördelning mellan kommuner och landsting (*yrkande 1*).

I *motion So261 av Alf Svensson (c)* yrkas att riksdagen ger regeringen till känna att ansvaret för omsorg och vård av äldre bör ligga under en huvudman, nämligen primärkommunen (*yrkande 2*).

I budgetpropositionen (s. 113) anförs att det mellan berörda huvudmän, landstingskommuner och kommuner, bör finnas en sådan ansvarsfördelning och samordning av insatserna för äldre, att den enskilde inte riskerar att få otillräcklig service eller vård på grund av otydliga ansvarsförhållanden eller bristande samarbete. Enligt budgetpropositionen bör ansvaret för olika delar av äldreomsorgen därför preciseras och verksamheten samordnas bättre än för närvarande. Det anförs vidare (s. 114) att regeringen i samband med den äldrepolitiska propositionen avser att återkomma till frågan om en långsiktig lösning av kostnadsfördelningen mellan stat, kommuner och landstingskommuner.

Utskottet anser att de synpunkter som förs fram i motionerna So212 och So234 är riktiga. Som också framhålls i budgetpropositionen är det nödvändigt att få en klarare ansvarsfördelning och en bättre samordning av insatserna för de äldre. Den enskilde skall inte behöva riskera att få otillräcklig service eller vård på grund av en oklar kompetensfördelning. Som framgår av motionerna kommer den aviserade äldrepolitiska propositionen att ta upp frågan om kompetensfördelning mellan kommuner och landsting. Utskottet, som anser syftet med motionsyrkandena tillgodosett, avstyrker sålunda motionerna So212 yrkande 8 (c) och So234 yrkande 1 (fp).

Inte heller bör motion So261 yrkande 2 (c) föranleda någon riksdagens åtgärd utan avstyrks.

Ombyggnad inom vårdinstitutioner

I *motion So234 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* hemställs dels att riksdagen beslutar om ett femårigt stimulansbidrag om 100 milj.kr. per budgetår för ombyggnad av flerbäddsrum till enbäddsrum inom institutionerna (*yrkande 4*), dels att riksdagen för budgetåret 1988/89 för detta ändamål beviljar 100 milj.kr. (*yrkande 5*).

Socialstyrelsen har per november 1985 gjort en inventering av miljö och sociala förhållanden vid institutioner för äldre, handikappade och långtidssjuka. Inventeringen redovisas i rapporten Att bo på institution (Socialstyrelsen redovisar 1987:12). Av den framgår bl. a. att vid ålderdomshemmen har nästan alla tillgång till ett eget rum. Inom omsorgerna om psykiskt utvecklingsstörda är majoriteten av antalet platser – ca 6 000 av totalt 8 400 platser – i enkelrum. Inom somatisk långtidssjukvård och psykiatri är förhållandena annorlunda. Inom den somatiska långtidssjukvården var ca 14 000 av totalt 52 000 platser i enkelrum. Inom psykiatrin fanns ca 8 000 platser av totalt 23 000 i enbäddsrum. Av rapporten (s. 65) framgår vidare att en del huvudmän har inlett ett arbete som syftar till att eliminera de stora vårdsalarna och att öka den faktiska möjligheten för de boende att få ett eget rum om de vistas under längre tid vid institutionen.

Äldreberedningen har i sitt slutbetänkande (SOU 1987:21) Äldreomsorg i utveckling angivit att målet bör vara att enkelrum med egen toalett och dusch i framtiden kan erbjudas långvarigt sjuka (s. 147). Äldreberedningens betänkande bereds för närvarande i regeringskansliet. Utskottet har inhämtat att i den aviserade äldrepolitiska propositionen kommer även kvalitetsfrågor, såsom frågan om eget rum, att behandlas.

Utskottet har tidigare konstaterat att det pågår ett intensivt program- och planeringsarbete för att minska boendet på institutioner. Detta gäller inom den sociala hemtjänsten, inom långtidssjukvården, inom den psykiatriska vården och inom omsorgen om psykiskt utvecklingsstörda. Det pågår också ett arbete för att öka kvaliteten i boendet för dem som av olika skäl måste vistas under en längre tid på institution. Enligt utskottets mening måste önskemålet om att alla som så önskar skall få ett eget rum prioriteras högt i planerings- och utvecklingsarbetet.

Mot bakgrund av vad utskottet nu anfört anser utskottet inte att riksdagen nu bör ta några initiativ med anledning av motion So234 i aktuella delar. Utskottet avstyrker således motion So234 (fp) yrkandena 4 och 5.

Avgifter för social hemhjälp m.m.

I *motion So210 av Carl Bildt m. fl. (m)* yrkas att regeringen skall ges till känna att, om inkomstrelaterade taxor används för social hemhjälp, dessa skall relateras till nettoinkomsten, inkl. bostadstillägg, efter skatt (*yrkande 3*).

I *motion So234 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* hemställs att riksdagen uttalar att kommunerna bör tillämpa enhetliga avgifter för den sociala hemhjälpen och normala hyror för boende på ålderdomshem (*yrkande 2*).

Avgiftssystemet för den sociala hemhjälpen belystes ingående i rapporten Kartläggning av det ekonomiska stödet till handikappade (Ds S 1985:6). Av rapporten framgår bl. a. att det är stor skillnad i avgiftsnivån mellan olika kommuner.

Äldreberedningen framhåller i sitt betänkande (SOU 1987:21) Äldreomsorg i utveckling att den enskildes kostnader för service och vård varierar kraftigt mellan olika kommuner i landet. Skillnader i avgifter för social

hemhjälp och färdtjänst, kommunala bostadstillägg och kommunalt skatteuttag, leder till påtagliga skillnader i den enskildes disponibla inkomst. Enligt beredningens mening är skillnaderna i avgiftsnivån för bl. a. social hemhjälp omotiverat stora och framstår för den enskilde som orättvisa. En hög avgiftsnivå kan också försvåra eller omöjliggöra för en del människor att efterfråga den hjälp som de behöver för att leva ett självständigt liv i eget boende. Äldreberedningen anser att det är angeläget att en större enhetlighet eftersträvas. I samband med diskussionerna om ett nytt ersättningssystem för den sociala hemhjälpen kan frågan om den enskildes kostnader aktualiseras, anser äldreberedningen (s. 186).

Bostadsstyrelsen och socialstyrelsen har av regeringen i uppdrag att dels göra en samlad redovisning av de kommunala planerna för att förbättra bostadsförhållandena för gamla, handikappade och långtidssjuka, dels utvärdera den hittillsvarande utvecklingen av boendet för äldre. I en delrapport om de äldres boende den 3 februari 1988 föreslås (s. 8) bl. a. att den enskildes kostnader för bostad, service m.m. skall analyseras närmare som underlag för att utforma ett bidrags- och avgiftssystem som inte motverkar målet om kvarboende.

Utskottet har inhämtat att regeringen nyligen uppdragit åt riksrevisionsverket att kartlägga och analysera den varierande utformningen av taxorna inom kommunernas hemtjänst, färdtjänst och barnomsorg. Riksrevisionsverket skall också kartlägga och analysera den enskildes sammantagna ekonomiska situation vid service och vård i olika vård- och boendeformer för äldre. Faktorer som kommunalt bostadstillägg, kommunal utdebitering och kvalitet i den vård och service som ges skall beaktas. Uppdraget skall redovisas för regeringen senast den 1 mars 1989.

Utskottet har tidigare behandlat och avstyrkt liknande motionsyrkanden, senast i betänkandet SoU 1985/86:11 s. 12 och SoU 1986/87:18 s. 12. Utskottet har starkt understrukit att en större enhetlighet bör eftersträvas. Utskottet har samtidigt framhållit att utformningen av taxor för den sociala hemhjälpen ligger inom ramen för den kommunala självstyrelsen.

Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att det inte heller nu finns anledning till ändrat ställningstagande då det gäller utformningen av taxor och avgifter för den sociala hemtjänsten. Problemet med de stora skillnaderna kommunerna emellan är uppmärksammat och föremål för analys och överväganden. Utskottet vill i sammanhanget återigen understryka att mer enhetliga taxor bör eftersträvas.

Utskottet avstyrker med det anförda motion So210 (m) yrkande 3 och motion So234 (fp) yrkande 2.

Fristående vårdalternativ m.m.

I *motion So204 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* yrkas att riksdagen skall ge regeringen till känna vad i motionen anförs om äldres och handikappades rätt att välja service. Enligt motionärerna borde regeringen initiera en försöksverksamhet med s. k. servicekuponger.

I *motion So210 av Carl Bildt m. fl. (m)* hemställs att riksdagen som sin

mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om nödvändigheten av valfrihet och flexibilitet i hemtjänsten (*yrkande 2*).

I *samma motion (m)* hemställs om förslag till sådana ändringar i socialtjänstlagen att den enskildes valfrihet stärks (*yrkande 7*). Motionärerna anser att den enskilde skall kunna välja mellan olika alternativ i fråga om service, vård och boende. Valfriheten bör skrivas in i socialtjänstlagen.

I *samma motion (m)* hemställs att regeringen ges till känna att en fortsatt nedläggning av enskilda sjuk- och vårdhem måste bringas att upphöra och att den personella och fysiska resurs som denna sjuk- och vårdhemsverksamhet representerar skall tillvaratas (*yrkande 8*).

Äldreberedningen framhåller i sitt slutbetänkande (SOU 1987:21) att de människor som behöver service och vård skall ha ökat inflytande över hjälpens utformning. Alla insatser skall planeras och genomföras i samråd med den det berör (s. 77).

I årets budgetproposition (s. 112) anförs att äldre människor måste, i större utsträckning än för närvarande, kunna få välja hur de vill bo och vårdas under den tid de behöver samhällets service och vård. Det innebär att allt fler äldre, som så önskar, skall få den hjälp de behöver för att kunna bo kvar hemma. Dessutom bör enligt propositionen ett varierat utbud av olika typer av servicebostäder finnas för äldre som behöver hjälp och tillsyn eller som önskar få den extra trygghet som en servicebostad kan ge. Vidare skall enligt propositionen (s. 113) ålderdomshemmen finnas kvar som en mellanform mellan eget boende och långtidssjukvård.

Frågan om valfrihet och flexibilitet för de äldre hör till de frågor som kommer att behandlas i den äldrepolitiska propositionen.

Utskottet har vid flera tillfällen tidigare (SoU 1983/84:1, SoU 1984/85:22, SoU 1985/86:11 och SoU 1986/87:18) behandlat motionsyrkanden om att kommunerna skall åläggas att pröva vård i enskild regi som alternativ till vård med kommunalt huvudmannaskap. Utskottet har därvid konstaterat att det finns ett betydande utrymme för enskilda insatser av olika slag på det sociala vårdområdet.

När det gäller rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen fastslogs i betänkandet SoU 1985/86:11 att lagstiftningen ger visst utrymme för den enskilde att kunna begära att få vård i enskild regi med stöd av dessa regler. Det kan även anmärkas att enligt förordningen (1983:944) om statsbidrag till social hemhjälp kommunens ersättning till en organisation eller någon annan enskild, som på kommunens uppdrag utför social hemhjälp, får räknas som kommunens lönekostnad och berättiga till statsbidrag.

I det ovannämnda betänkandet SoU 1985/86:11 uttalade utskottet vidare (s. 16) att det skulle föra alltför långt att ge den enskilde en allmän rätt att kräva vissa insatser utan hänsynstagande till kommunens planering och möjligheter. Utskottet instämde emellertid i de allmänna synpunkterna om ökad möjlighet för de gamla att själva kunna påverka sin situation. Enligt utskottets uppfattning låg dessa synpunkter dock väl i linje med socialtjänstlagen och påkallade därför ingen lagändring.

Utskottet anser inte att det finns något skäl till ändrat ställningstagande i fråga om ändring av socialtjänstlagen och avstyrker därför motion So210 (m) yrkande 7.

När det gäller försöksverksamhet med alternativa vårdformer kan vidare nämnas att regeringen har beviljat understöd ur allmänna arvsfonden till det s. k. STIL-projektet. Det är en verksamhet där människor med funktionshinder själva får ett avgörande inflytande över hjälpens innehåll och utformning. Den enskilde får ett eget ansvar för anställning och arbetsledning av sin personliga assistent. Medel för assistentens lön kommer från landsting och kommun och motsvarar i princip de kostnader som annars skulle utgå för social hemhjälp m.m. Projektet beräknas pågå åren 1987–1991.

I socialstyrelsens rapport Att bo på institution (Socialstyrelsen redovisar 1987:12) redovisas de privata institutionernas andel av institutionerna för äldre, långtidssjuka och handikappade. Av den framgår (s. 17) att de privata institutionerna utgjorde sammanlagt 20 % av samtliga enheter. Den vanligaste privata vårdformen var de privata sjukhemmen inom psykiatrin. De utgjorde en tredjedel av samtliga enheter för psykiatrisk vård. Dessa enheter var dock förhållandevis små, vilket gjorde att de privata sjukhemmen svarade för endast 13 % av platserna. Vid vårdhem för psykiskt utvecklingsstörda finns drygt 10% av antalet platser vid privata vårdhem. Inom långtidssjukvården finns ca 4 % av antalet platser vid privata sjukhem. Av totalt 52 288 platser på ålderdomshem fanns 1 531 i privat regi.

Utskottet delar uppfattningen i budgetpropositionen att äldre människor måste, i större utsträckning än för närvarande, kunna få välja hur de vill bo och vårdas under den tid de behöver samhällets service. Utskottet noterar också att frågan om valfrihet och flexibilitet kommer att bli föremål för överväganden i den kommande äldrepolitiska propositionen. Utskottet anser mot den bakgrunden inte att det är påkallat med något initiativ från riksdagens sida. Utskottet avstyrker sålunda motionerna So204 (fp) och So210 (m) yrkande 2.

Utskottet anser inte heller att motion So210 (m) yrkande 8 bör föranleda någon åtgärd av riksdagen. Motionen avstyrks.

Anhörigstöd m.m.

I *motion So203 av Bo Nilsson (s)* hemställs om en översyn av villkoren för hemsjukvårdsbidrag så att bidragen skall berättiga till sjukpenning, tilläggspension och semesterlön (*yrkande 1*), att hemsjukvårdsbidragen ersätts med ett anställningsförhållande för att ge rätt till sociala förmåner (*yrkande 2*) samt att ersättningen till vårdarna utformas så att den blir lika över hela landet (*yrkande 3*).

I *motion So212 av Olof Johansson m. fl. (c)* begärs förslag om stöd för anhöriginsatser i enlighet med vad som anförs i motionen (*yrkande 4*). Enligt motionärerna bör anhörigstödet utformas så att det blir möjligt att också långsiktigt forma en bra vård och omsorg.

En del landsting betalar en ersättning när någon vårdas för sjukdom i hemmet. Bidraget kallas hemsjukvårdsbidrag och var ursprungligen en merkostnadsersättning när plats på institution inte kunde anvisas.

Hemsjukvårdsbidrag kan betalas antingen till den vårdbehövande själv eller till en anhörig som ger vården. Enligt 19 § kommunalskattelagen

(1928:370) är hemsjukvårdsbidrag som betalas till den vårdbehövande undantaget från skatteplikt. I den mån ett bidrag innefattar bidrag till annat än sjukvård kan det dock vara skattepliktigt.

Landstingsförbundet och Svenska kommunalarbetareförbundet har träffat en rekommendationsöverenskommelse angående ersättnings- och anställningsvillkor för anhörig hemsjukvårdare.

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen behandlat anhörigvårdarnas situation (jfr SoU 1982/83:23 s. 10, SoU 1984/85:22 s. 13 och SoU 1985/86:11 s. 13). Utskottet har beträffande främst äldreomsorgen framhållit att det är viktigt att de anhörigas insatser tas till vara och att de anhöriga får samhällets stöd genom ersättning för arbetet och samma sociala trygghet som andra.

I årets budgetproposition (s. 114) framhålls att samhället bör underlätta för närstående att göra insatser vid sjukdom. Det erinras om att landsting och kommuner kan vid sidan av avlastning och andra stödinsatser också objektanställa närstående, som så önskar, främst vid mer långvarig vård i hemmet. Därutöver är det, enligt föredragande statsrådet, synnerligen angeläget att förvärvsarbetande som under kortare tid, framför allt vid svåra sjukdomstillstånd, vill vårda en närstående i dennes hem får en lagstadgad rätt till ledighet under denna period. För att ge rätten till ledighet ett reellt innehåll bör ledigheten förenas med rätt till ekonomisk ersättning. Ersättningen bör, enligt propositionen, kompensera inkomstbortfallet och utgå under maximalt 30 dagar efter samma principer som den tillfälliga föräldrapenningen. Regeringen avser att i den kommande äldrepolitiska propositionen återkomma med ett sådant förslag.

Utskottet vill framhålla vikten av att anhörigvårdare ges hjälp och stöd i sitt många gånger tunga arbete. Hemtjänst och hemsjukvård kan spela stor roll genom hjälp med avlösning och hjälpmedel. Det är också viktigt att anhörigvårdaren får ersättning för sitt arbete och tillförsäkras samma sociala trygghet som andra.

Utskottet, som vill erinra om att regeringen inom kort återkommer i frågan i samband med den äldrepolitiska propositionen, är inte berett att nu förorda något initiativ av riksdagen. Motion So203 (s) avstyrks således. Inte heller motion So212 (c) yrkande 4 påkallar någon riksdagens åtgärd utan avstyrks.

I *motion So269 av Alf Svensson (c)* hemställs om förslag till statligt flyttningsbidrag för att underlätta anhöriganställning. Motionären anför att det både för omsorgstagaren och den anhörige är positivt med anhöriganställning. En förutsättning är att den anhörige och vårdtagaren inte bor alltför långt ifrån varandra. För att underlätta anhöriganställning bör omsorgstagaren eller den anhörige kunna flytta med stöd av ett flyttningsbidrag.

Utskottet behandlade i betänkandet SoU 1985/86:11 ett likalydande yrkande av samme motionär. Utskottet redogjorde då för reglerna om flyttningsbidrag vartill hänvisas. Utskottet erinrade vidare om sin tidigare behandling av en motion om bosättning för personer inom långvården (SoU 1984/85:2 s. 6–7) och underströk det angelägna i att gamla människor får möjlighet att bo nära sina anhöriga. Med hänsyn till regeringens överväganden röran-

de anhörigvården borde motionen dock inte föranleda någon riksdagens åtgärd och avstyrktes av utskottet.

Utskottet konstaterar att någon förändring som motiverar ett ändrat ställningstagande i frågan inte skett. Utskottet avstyrker därför motion So269 (c).

I *motion So212 av Olof Johansson m. fl. (c)* hemställs att regeringen ges till känna vad som anförs beträffande de äldre som en resurs (*yrkande 5*). Motionärerna anför bl. a. att det är angeläget att det finns möjlighet att utge omkostnadsersättningar till de äldre som gör närståendeinsatser för grannar, vänner eller inom ramen för organisationers verksamhet.

Både socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen understryker vikten av att kommuner och landsting samverkar med andra samhällsorgan, organisationer och enskilda. På många håll i landet söker de båda huvudmännen stimulera de frivilliga organisationernas arbete. I rapporten Frivilliga insatser för och av äldre (Socialstyrelsen redovisar 1986:1) framgår att en omfattande frivillig verksamhet förekommer där pensionärer stödjer andra pensionärer. Medarbetarna i den frivilliga verksamheten får i allmänhet ingen ersättning för sitt arbete. Däremot ersätts ibland löpande kostnader för t. ex. resor.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att engagemang och omtanke från grannar, vänner eller andra frivilliga måste tas till vara inom äldreomsorgen. Äldre kan här göra viktiga insatser för andra äldre. Detsamma gäller i fråga om organisationernas verksamhet. Något initiativ från riksdagens sida är emellertid inte påkallat. Motion So212 (c) yrkande 5 avstyrks således.

Äldre invandrares situation m.m.

I *motion So201 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Backlund (båda c)* hemställs att regeringen tar förnyade kontakter med socialstyrelsen och invandrarorganisationerna angående äldre invandrares boende och service (*yrkande 1*) samt att de baltiska invandrarna och/eller flyktingarna ges förtur i detta arbete (*yrkande 2*). Enligt motionärerna är ålderdomshem eller servicehus med helinackordering den boendeform som bäst skulle passa utländska pensionärer. De skulle då kunna träffas och umgås på sitt hemlands språk. Personalen skulle kunna handplockas för att de talar de gamlas språk. Då de baltiska flyktingarna tillhör de grupper som snart uppnår pensionsåldern och dessutom inte kan återvända till sina hemländer, bör dessa invandrares behov prioriteras.

Utskottet har behandlat frågor om äldre invandrares situation bl. a. i betänkandena SoU 1984/85:22 och SoU 1986/87:18. Utskottet har därvid framhållit att det är angeläget att det finns flerspråkig personal inom äldreomsorgen och att dessutom någon av personalen måste behärska det aktuella språket väl. Utskottet påpekade att det i första hand ankommer på socialstyrelsen att uppmärksamma kommunerna på de krav som detta ställer för planeringen av äldreomsorgen. Utskottet fann också frågan väl

uppmärksammad av såväl socialstyrelsen som statens invandrarverk, varför någon åtgärd av riksdagen inte bedömdes vara påkallad. Utskottet påpekade vidare att invandrarna i Sverige kommer från vitt skilda kulturer och har olika sedvänjor när det gäller omsorgen om de äldre. Av den anledningen är det viktigt att kommunerna genom lokalt utvecklingsarbete söker finna de omsorgsformer som bäst lämpar sig för de aktuella behoven i resp. kommun (SoU 1986/87:18 s. 18).

Utskottet finner inte anledning till annan bedömning än tidigare. I övrigt kan konstateras att frågor med anknytning till äldre invandrare, enligt vad utskottet inhämtat, kommer att behandlas i den aviserade äldrepolitiska propositionen. Utskottet avstyrker därför motion So201 (c).

I april 1983 gavs universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) i uppdrag av regeringen att utreda hur tillgången på tvåspråkig personal inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården skall kunna förbättras genom utbildningsinsatser inom högskolan. Uppdraget har ännu inte redovisats.

I *motion So262 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om UHÄ:s uppdrag att utreda hur tillgången på tvåspråkig personal skall kunna förbättras. Enligt motionärerna bör UHÄ skyndsamt presentera sitt förslag.

Socialutskottet underströk i mars 1987 (SoU 1986/87:16 s. 14) att UHÄ skyndsamt bör redovisa sitt uppdrag till regeringen. Utskottet har nu inhämtat att UHÄ räknar med att redovisa uppdraget under våren 1988.

Det är angeläget att man inom äldreomsorg och annan vård får bättre tillgång till tvåspråkig personal. UHÄ:s uppdrag får därför inte försenas ytterligare. Utskottet förutsätter att UHÄ, som uppgivits, presenterar sitt förslag under våren 1988.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet syftet med motion So262 (fp) tillgodosett och avstyrker därför motionsyrkandet.

Misshandel av äldre

I *motion So202 av Ingegerd Anderlund m. fl. (s)* hemställs att riksdagen hos regeringen begär att socialstyrelsen åläggs vidta åtgärder, t. ex. på utbildningsområdet, syftande till att personalen inom hemtjänsten bättre skall kunna bedöma och hantera misshandelsfall bland äldre.

Det är en viktig och svår fråga som tas upp i motionen. Norska och danska undersökningar och nu senast en svensk undersökning, som gjorts av docenten Lars Tornstam med stöd av socialstyrelsen, visar att det förekommer ett inte obetydligt antal fall där äldre i sitt eget hem blivit fysiskt misshandlade, hotade, ekonomiskt utnyttjade, bestulna eller grovt vanvärdade. Till delegationen för social forskning har getts in två ansökningar om bidrag till forskning om äldremisshandel. Det ena projektet gäller problemets omfattning och karaktär. Det andra inriktas på äldremisshandelns sociala och psykologiska sammanhang.

Utskottet har inhämtat att socialstyrelsen håller på att ta fram ett in-

formationspaket, bestående bl. a. av den norska videofilmen "En mor strekker sig langt, vet du". Informationspaketet skall användas för information och utbildning av hemtjänstpersonalen. Socialstyrelsen har vidare för avsikt att tillsätta en referensgrupp med bred sammansättning för det fortsatta arbetet med äldremisshandelsfrågor.

Inom socialstyrelsen pågår arbete med allmänna rad för social hemtjänst. Integritetsfrågor av olika slag kommer att bli behandlade i de allmänna råden. Arbetet med dessa väntas vara avslutat under 1988.

Ett ökande antal äldre och handikappade kommer i framtiden att bo och få vård och service i det egna hemmet. Den inledda utvecklingen ställer hemtjänsten inför nya uppgifter och problem när det gäller kontakten med den enskilde och dennes anhöriga. Det är angeläget att hemtjänstpersonalen får adekvat utbildning i frågor som gäller skyddet för den enskildes fysiska och psykiska integritet. Utbildning och information måste ges så att eventuella övergrepp kan upptäckas och förhindras.

Utskottet noterar att socialstyrelsen redan uppmärksammat problemet och inlett åtgärder. Mot denna bakgrund anser sig utskottet kunna förutsätta att motionen kommer att tillgodoses utan något riksdagens initiativ. Motion So202 (s) avstyrks således.

Vård och behandling av åldersdementa

I *motion So228 av Blenda Littmarck m. fl.(m)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om vård och behandling av åldersdementa. Enligt motionärerna måste verksamhet med dagvård och gruppboende för åldersdementa byggas ut ytterligare i kommuner och landsting. En satsning på ökad samverkan mellan geropsykiatri, primärvård, långtidsvård och socialtjänst är nödvändig. Motionärerna anser att forsknings- och utvecklingsarbetet på området måste utvecklas ytterligare.

I *motion So247 av Maja Bäckström m. fl. (s)* hemställs att regeringen ges till känna vad i motionen anförs om behovet av en plan för vård och boende för åldersdementa. Enligt motionärerna bör socialstyrelsen medverka till att länsvisa planer tas fram när det gäller samverkansprojekt kring vård och boende för åldersdementa.

Även i *motion So477 av Gullan Lindblad m. fl. (m)* tas upp frågor kring åldersdemens. Motionärerna anser att en lämplig vårduppbyggnad vore en länsvis samlad medicinsk utredningsresurs, rörliga öppenvårdsteam, dagsjukvård kombinerad med eget boende samt gruppboende (*yrkande 1*) .

I *samma motion (m)* hemställs att socialstyrelsen skall I utarbeta allmänna råd i frågor om demenssjukdomar (*yrkande 4*).

Socialstyrelsen har i rapporten Leva självständigt (Socialstyrelsen redovisar 1986:2) gett en ingående beskrivning av verksamhet med dagvård och gruppboende för åldersdementa. Av den framgår bl. a. att en förnyelse av värd- och boendeformer för patienter med symtom på åldersdemens påbörjats på olika håll i landet. Modeller för dessa verksamheter har varit dagvård på Sabbatsbergs sjukhem i Stockholm och Klockargården på Öland

samt gruppboende på Råbyhemmet i Upplands Bro. Dessa verksamheter finns beskrivna i rapporterna Att bo kvar hemma – en rättighet (Socialstyrelsen redovisar 1983:1), Rapport från Klockargården i Löt (Kalmar läns landsting och socialstyrelsen 1984) samt Annorlunda långvård (Socialstyrelsen redovisar 1983:2).

Inom såväl den slutna psykiatriska vården som den somatiska långvården har synsättet och verksamhetens mål förändrats på många håll. Medel för att genomföra en individinriktad verksamhet utgör t. ex. gruppvård, kontaktmannaskap och individuell vårdplanering. Även nya slag av deldygnsvård och växelvård har prövats. För att finna nya former för vård och stöd som ger bättre möjligheter för åldersdementa att bo kvar i den egna bostaden har socialstyrelsen under senare år hos regeringen sökt och beviljats medel för att planera och utveckla nya vårdformer för personer med åldersdement beteende. Försöksverksamhet har bedrivits bl. a. i Västerås, Örebro, Gävle, Göteborg och Malmö. Syftet med försöksverksamheten har varit bl. a. att utarbeta praktiska former för samarbete mellan olika vårdgivare, att finna nya former för vård och stöd, som kan förhindra eller fördröja institutionsvård och att genom tillskapandet av flexibla vårdformer öka möjligheterna att individuellt planera och genomföra vård av åldersdementa.

I rapporten Glömsk men inte glömd (Socialstyrelsen redovisar 1987:6) redovisas dels en landsomfattande enkät om de åldersdementas boende- och vårdsituation, dels en sammanställning av de dagvårds- och gruppboendeförsök som under de senaste åren kommit i gång i landet eller som planeras. Rapporten tar upp organisations- och samverkansfrågor, personalutbildning, problem i vården samt olika utvecklingsprojekt. Enligt rapporten (s. 161) är tiden nu mogen för en mera allmän planering för de åldersdementas behov. Det påpekas också att flera kommuner inför planeringen av dagvård och gruppboende har genomfört en kartläggning av behoven. Avslutningsvis konstateras att variationsrikedomen när det gäller att finna alternativa lösningar är stor i landet och att den kreativa utveckling som pågår måste fortsätta i olika former.

Av socialstyrelsens/bostadsstyrelsens delrapport 1988-02-03 angående äldres boende framgår att ca 500 äldre personer, varav de flesta är åldersdementa, bor i gruppboende. Enligt kommunernas och landstingens planer skall under åren 1988 och 1989 byggas ca 750 nya platser per år.

Inom socialstyrelsen pågår arbete med allmänna råd för social hemtjänst och för äldrehälsovård. Enligt underhandsuppgift kan vården av åldersdementa väntas bli behandlad i de kommande allmänna råden. Arbetet med dessa avses vara avslutade under år 1988.

Människor med åldersdement beteende har, som motionärerna anför, länge tillhört en grupp gamla människor som blivit försummad på grund av att kunskaper saknats om hur deras problem skulle kunna lösas. Socialutskottet noterar emellertid att allt fler kommuner och landsting har påbörjat eller planerar verksamhet för dessa äldre. Olika försök med dagvård och gruppboende pågår över hela landet. Utskottet anser det angeläget att arbetet med att utveckla goda och värdiga vård- och boendeformer för de åldersdementa fortsätter. Bl.a. krävs ett stort mått av samverkan mellan

hälso- och sjukvårdshuvudmännen och socialtjänsten. Dagsjukvård och rörliga öppenvärdsteam kan i vissa fall ge möjlighet att bo kvar i den egna bostaden. Ett alternativ är gruppboendet, som byggs ut alltmer. Utskottet vill också peka på angelägenheten av att de aldersdementas livsföring normaliseras och att vården inte ger avkall på respekten för den enskildes integritet.

Utskottet konstaterar således att det på olika håll pågår ett omfattande planerings- och utvecklingsarbete. Mot denna bakgrund anser sig utskottet kunna förutsätta att de frågor som aktualiserats i motion So228 (m) och So477 yrkande 1 (m) kommer att uppmärksammas utan något riksdagens initiativ. De avstyrks således.

Vad gäller yrkandet i motion So247 (s) om en plan för vård och boende för åldersdementa och yrkande 4 i motion So477 (m) om allmänna råd i frågor om demenssjukdomar konstaterar utskottet att dessa frågor redan är uppmärksammade. Som framgår av redovisningen ovan följer socialstyrelsen noga utvecklingen i kommuner och landsting. Genom bl. a. enkäter och rapporter skaffar sig socialstyrelsen en överblick över situationen i kommuner och landsting samt uppmuntrar och stödjer nya projekt. Vidare kan erinras om att de planerade allmänna råden om hemtjänst och om äldrehälsovård kommer att innehålla avsnitt som rör vården av de åldersdementa. Utskottet har också inhämtat att det inom socialstyrelsen har påbörjats diskussioner om att ta fram allmänna råd beträffande åldersdemens och/eller ett vårdprogram beträffande demenssjukdomar.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet det inte nu erforderligt med någon riksdagens åtgärd med anledning av motionerna So247 (s) och So477 (m) yrkande 4. De avstyrks således.

I *motion So477 (m)* hemställs vidare om ett tillkännagivande om behovet av valfrihet och mångfald vad gäller utformningen av vårdkedjor och alternativa vårdformer för demenssjuka (*yrkande 2*). I *samma motion (m)* begärs att enskilda alternativ vad gäller vårdhem och sjukhem skall tas till vara i samband med vård av demenssjuka (*yrkande 3*). Motionärerna påpekar att behovet av alternativ och variation i vården är mycket stort för demenssjuka. Enligt motionärerna skulle små, gärna enskilt drivna sjukhem, vara av stor betydelse i vårdarbetet.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget med flexibla lösningar när det gäller vård och boende för åldersdementa. Som konstaterats ovan pågår det en mängd projekt med olika exempel på lösningar. Utskottet anser också i likhet med motionärerna att alla äldre – även de åldersdementa – måste ges ökad möjlighet att själva kunna få påverka sin situation. Det utvecklingsarbete som pågår innebär vidare möjligheter för åldersdementa att, om de så vill, bo kvar i eget boende med stöd av dagsjukvård. Det i allt större omfattning utbyggda systemet med gruppboende är ett annat alternativ. Det finns inte heller något hinder mot att åldersdementa vårdas på ett enskilt vårdhem. Om ett enskilt vårdhem tar emot åldersdementa måste vårdhemmet vara litet. Enligt socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd för tillämpningen av stadgan om enskilda

vårdhem m.m. (SOSFI 1985:16) bör på ett vårdhem för äldersdementa samtidigt vårdas högst tio personer.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion So477 (m) yrkandena 2 och 3.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *bevarande av ålderdomshemmen*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So210 yrkande 4 och motion 1987/88:So248,

2. beträffande *avveckling av institutionsplatser*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So210 yrkande 1,

3. beträffande *regler för statsbidrag till social hemhjälp, ålderdomshem, m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So206, motion 1987/88:So210 yrkande 5, motion 1987/88:So212 yrkande 1, motion 1987/88:So217, motion 1987/88:So234 yrkande 3, motion 1987/88:So240, motion 1987/88:So261 yrkande 1 och motion 1987/88:So276 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. beträffande *medelsanvisningen*

att riksdagen till *Bidrag till social hemhjälp, ålderdomshem, m.m.* för budgetåret 1988/89 anvisar ett förslagsanslag av 2 723 540 000 kr.,

5. beträffande *kompetensfördelning mellan kommuner och landsting*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So212 yrkande 8 och motion 1987/88:So234 yrkande 1,

6. beträffande *primärkommunalt huvudmannaskap*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So261 yrkande 2,

7. beträffande *ombyggnad inom vårdinstitutioner*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So234 yrkandena 4 och 5,

8. beträffande *taxor för social hemhjälp*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So210 yrkande 3,

9. beträffande *enhetliga avgifter för social hemhjälp*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So234 yrkande 2,

10. beträffande *ändring av socialtjänstlagen*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So210 yrkande 7,

11. beträffande *valfrihet inom äldreomsorgen*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So204 och motion 1987/88:So210 yrkande 2,

12. beträffande *nedläggning av enskilda sjuk- och vårdhem*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So210 yrkande 8,

13. beträffande *stöd för anhöriginsatser*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So203 och motion 1987/88:So212 yrkande 4,

14. beträffande *flyttningsbidrag vid anhörigvård*

att riksdagen avslår motion 1987/88:So269.

15. beträffande *de äldre som resurs*
att riksdagen avslar motion 1987/88:So212 yrkande 5,

16. beträffande *äldre invandrares situation*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So201,

17. beträffande *utredning om tvåspråkig personal*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So262,

18. beträffande *misshandel av äldre*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So202,

19. beträffande *vård och behandling av åldersdementa*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So228 och motion 1987/88:So477 yrkande 1,

20. beträffande *allmänna råd om demenssjukdomar m.m*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So247 och motion 1987/88:So477 yrkande 4,

21. beträffande *valfrihet och enskilda alternativ vid vård av åldersdementa*
att riksdagen avslår motion 1987/88:So477 yrkandena 2 och 3.

Stockholm den 3 maj 1988

På socialutskottets vägnar

Evert Svensson

Närvarande: Evert Svensson (s), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Gunnar Ström (s), Aina Westin (s), Per Arne Aglert (fp), Yvonne Sandberg-Fries (s), Rosa Östh (c), Inga Lantz (vpk), Ingrid Andersson (s), Ivar Nordberg (s), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp), Claes Rensfeldt (s) och Göran Eriesson (m).

Reservationer

1. Avveckling av institutionsplatser (mom. 2 i hemställan)

Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Rosa Östh (c) och Göran Eriesson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "är i fråga" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening får inte institutionsplatserna avvecklas snabbare än hemvården – både social hemhjälp och hemsjukvård – hinner byggas ut. Detta bör med anledning av motion So210 (m) yrkande 1 ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa

2. beträffande *avveckling av institutionsplatser*
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So210 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Regler för statsbidrag till social hemhjälp, ålderdomshem, m.m. (mom. 3 i hemställan)

Inga Lantz (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Ett statsbidrag som" och på s. 8 slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör statsbidrag utgå för ålderdomshemmen. Dock bör dessa statsbidrag knytas till vissa kvalitetskrav på så sätt att kommunerna stimuleras att bygga om ålderdomshemmen till den minimistandard som fastslogs i bostadsutskottets betänkande 1986/87:15. Bostadsutskottets krav är att bostaden skall bestå av ett rum och kokskåp samt wc och dusch. Bostaden skall ges en sådan storlek att den kan användas även av en rullstolsburen eller på annat sätt handikappad person.

Driftsbidragen till ålderdomshemmen kostar 740 milj.kr. För att inte hemtjänsten skall drabbas av minskade resurser måste särskilda medel anslås för ålderdomshemmens drift.

Vad utskottet nu anfört bör med bifall till motion So240 (vpk) och med anledning av motionerna So206 (m), So210 yrkande 5 (m), So212 yrkande 1 (c), So217 (c), So234 yrkande 3 (fp), So261 yrkande 1 (c) och So276 (c) ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 3 bort hemställa

> 3. beträffande *regler för statsbidrag till social hemhjälp, ålderdomshem, m.m.*
> att riksdagen med bifall till motion 1987/88:So240 och med anledning av motion So206, motion So210 yrkande 5, motion So212 yrkande 1, motion So217, motion So234 yrkande 3, motion So261 yrkande 1 och motion So276 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Ombyggnad av vårdinstitutioner (mom. 7 i hemställan)

Per Arne Aglert och Ingrid Ronne-Björkqvist (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Utskottet har" och slutar med "yrkandena 4 och 5" bort ha följande lydelse:

När långvården är enda alternativ eller rätt vårdform för någon under längre tid bör alla som önskar enligt utskottets uppfattning kunna anvisas ett eget rum. För att förhållandena inom långvården skall kunna förbättras bör enligt utskottets mening ett temporärt stimulansbidrag inrättas som möjliggör för landstingen att tidigarelägga besluten om ombyggnationer av långvårdskliniker och lokala sjukhem. Med bifall till motion 1987/88:So234 (fp) yrkande 5 anser utskottet att 100 milj. kr. bör anvisas till sådana ombyggnationer för budgetåret 1988/89.

Mot bakgrund av det principiella ställningstagandet tillstyrker utskottet även yrkande 4 i motionen om att ett motsvarande stimulansbidrag skall utgå också de närmaste följande fyra budgetåren. Riksdagen bör besluta om riktlinjer för statsbidrag i enlighet med det anförda.

dels att utskottet under mom. 7 bort hemställa

7. beträffande *ombyggnad inom vårdinstitutioner*

a) att riksdagen med bifall till motion 1987/88:So234 yrkande 5 till *Bidrag för ombyggnad inom vårdinstitutioner* för budgetåret 1988/89 under femte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.,

b) att riksdagen med bifall till motion 1987/88:So234 yrkande 4 godkänner av utskottet angivna riktlinjer för statsbidrag till ombyggnad inom vårdinstitution för budgetåren 1989/90–1993/94.

4. Taxor för social hemhjälp m.m. (mom. 8 i hemställan)

Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Göran Eriesson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Utskottet anser" och som slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att det inte heller nu finns anledning till ändrat ställningstagande då det gäller principen att kommunerna själva beslutar om hemtjänsttaxorna. I den mån inkomstrelaterade taxor tillämpas för social hemhjälp bör de dock enligt utskottets mening relateras till nettoinkomsten efter skatt och bostadstillägg. Detta bör riksdagen med anledning av motion So210 (m) yrkande 3 ge regeringen till känna.

Utskottet avstyrker mot bakgrund av det anförda motion So234 (fp) yrkande 2.

dels att utskottet under mom. 8 bort hemställa

8. beträffande *taxor för social hemhjälp*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So210 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Enhetliga avgifter för social hemhjälp (mom. 9 i hemställan)

Per Arne Aglert och Ingrid Ronne-Björkqvist (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Utskottet anser" och som slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Avgifterna för hemtjänsten bör vara enhetliga oavsett inkomst. Det bör gälla även för den service som ges på ålderdomshem. Det kan dock krävas att möjlighet till avgiftsnedsättning finns för pensionärer med låg eller ingen ATP. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So234 (fp) yrkande 2 ge regeringen till känna.

Utskottets ställningstagande innebär att frågan om utformningen av inkomstrelaterade taxor förfaller. Utskottet avstyrker därför motion So210 (m) yrkande 3.

dels att utskottet under mom. 9 bort hemställa

9. beträffande *enhetliga avgifter för social hemhjälp*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So234 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Ändring av socialtjänstlagen (mom. 10 i hemställan)

Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Göran Ericsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Utskottet har vid" och slutar med "motion So210 (m) yrkande 7" bort ha följande lydelse:

Människor måste också på ålderdomen kunna påverka sin situation. Det är därför viktigt att de kan välja mellan olika alternativ i fråga om service, vård och boende. Nuvarande regler missgynnar den alternativa äldreomsorgen.

Valfrihet och hänsyn till den enskildes önskemål bör enligt utskottets uppfattning skrivas in i biståndsparagrafen i socialtjänstlagen (1980:620). Detta bör innebära att ideell förening eller annan privat vårdgivare som tillhandahåller viss service eller omsorg för äldre eller handikappade skall ha rätt till kommunalt bidrag för service som avlastar verksamhet som kommunen annars skulle vara skyldig att bedriva. Det kommunala bidraget skall högst motsvara vad verksamheten skulle kosta i kommunal regi. Skulle den enskilda verksamheten inte efterfrågas faller naturligtvis det kommunala bidraget bort.

Med ett sådant system skulle smådriftsfördelar också bättre kunna tas till vara. En personalintensiv verksamhet som vård och service blir billigare i smådrift, där administration och organisation blir enklare.

Regeringen bör framlägga förslag i enlighet med det anförda för riksdagen.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna med anledning av motion So210 (m) yrkande 7.

dels att utskottet under mom. 10 bort hemställa

10. beträffande *ändring av socialtjänstlagen*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So210 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. Valfrihet inom äldreomsorgen (mom. 11 i hemställan)

Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Göran Ericsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att kommunerna måste medverka till flexibla lösningar inom hemtjänsten. De äldre skall själva kunna få välja vilken hjälp de vill ha och t. ex. få anställa en granne eller anhörig efter samma taxa som gäller för övriga inom hemtjänsten. Kyrkor, samfund och andra ideella organisationer kan också i större utsträckning engageras i hemvårdsarbetet. Kommunen

skall stå för kostnaderna på samma sätt som om den kommunala hemtjänsten anlitas. Hemtjänst i egen regi innebär en välkommen förstärkning inom äldreomsorgen. Vad som nu anförts bör riksdagen med bifall till motion So210 (m) yrkande 2 och med anledning av motion So204 (fp) ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 11 bort hemställa

11. beträffande *valfrihet inom äldreomsorgen*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:So210 yrkande 2 och med anledning av motion 1987/88:So204 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Valfrihet inom äldreomsorgen (mom. 11 i hemställan)

Per Arne Aglert och Ingrid Ronne-Björkqvist (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att även andra än kommunen skall kunna erbjuda service eller omsorg för äldre och handikappade. Enligt utskottets mening skulle försök med s. k. servicekuponger kunna vara en del i en större satsning för att öka valfriheten för den enskilde. Detta bör riksdagen med bifall till motion So204 (fp) och med anledning av motion So210 (m) yrkande 2 ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 11 bort hemställa

11. beträffande *valfrihet inom äldreomsorgen*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:So204 och med anledning av motion 1987/88:So210 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

9. Nedläggning av enskilda sjuk- och vårdhem (mom. 12 i hemställan)

Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Göran Ericsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "Motionen avstyrks" bort ha följande lydelse:

Det pågår nu en utveckling där många mindre enskilda sjuk- och vårdhem måste läggas ner utifrån principen om avinstitutionalisering. Utskottet anser att detta är fel. Det är oansvarigt av kommuner och landsting att förorsaka att små väl fungerande enskilda sjuk- och vårdhem tvingas upphöra, samtidigt som behovet av vård och omsorg är stort.

Utskottet anser att regeringen skall ta erforderliga initiativ för att ta till vara den personella, organisatoriska och fysiska resurs som dessa hem representerar. Detta kan ske i samarbete med de enskilda vårdhemmens intresseorganisationer samt landstings- och kommunförbunden.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So210 (m) yrkande 8 ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 12 bort hemställa

12. beträffande *nedläggning av enskilda sjuk- och vårdhem*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So210 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. Stöd för anhöriginsatser (mom. 13 i hemställan)

Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "utan avstyrks" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det angeläget att det av regeringen aviserade stödet får en sådan utformning att det blir möjligt att också långsiktigt forma en bra vård och omsorg. Det bör då ske enligt principen "lika lön för samma arbete". Därvidlag är det även angeläget att uppmärksamma anhörigvårdarens ställning och situation så att det upplevs som både rimligt och möjligt att ta på sig ett vårdansvar för sin anhörige. Till de frågor som därvid bör uppmärksammas hör att det bör vara möjligt att ge stöd till anhörigvårdare även när de uppnått pensionsåldern.

Vad som nu anförts bör riksdagen ge regeringen till känna med anledning av motion So212 (c) yrkande 4. Motion So203 (s) avstyrks.

dels att utskottet under mom. 13 bort hemställa

13. beträffande *stöd för anhöriginsatser*

att riksdagen med avslag på motion 1987/88:So203 och med anledning av motion 1987/88:So212 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. De äldre som resurs (mom. 15 i hemställan)

Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Rosa Östh (c) och Göran Eriesson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar med "Något initiativ" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

När insatser görs på detta sätt är det enligt utskottets mening angeläget att det finns möjligheter att utge ersättning för den enskildes kostnader. I vissa fall när ersättning utgår sker det i sådan form att den beskattas trots att den faktiskt är en omkostnadsersättning. Utskottet har förståelse för att detta kan upplevas som stötande av den det drabbar. Vad utskottet nu anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 15 bort hemställa

15. beträffande *de äldre som resurs*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So212 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. Vård och behandling av åldersdementa (mom. 19 i hemställan)

Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Blenda Littmarck (m), Per Arne Aglert (fp), Rosa Östh (c), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) och Göran Eriesson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med "Människor med" och på s. 19 slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Den som drabbas av en demenssjukdom skall enligt utskottets mening så länge som möjligt få bo kvar hemma och vårdas i sitt hem om de själva önskar det. Detta förutsätter en god planering av vård inom familjen och av andra vårdgivare. För många demenssjuka är dagsjukvård kombinerat med eget boende ett gott alternativ. En utvärdering av dagsjukvården för medelålders och äldre demenssjuka i Lund har visat att såväl patienterna, anhöriga som personal är utomordentligt positiva till denna vårdform som ger träning och stimulans till patienten samt avlastning och stöd till de anhöriga.

För andra patienter med demenssjukdom är flyttning till gruppboende för demenssjuka eller annan trygg vårdform att föredra. Det gruppboende med särskilda vårdresurser som prövats bl. a. i Malmö har visat sig vara en god, trygg och stimulerande boendeform.

För en betydande grupp äldre patienter med demens är det nödvändigt att erbjuda en mer personaltät och somatiskt kompetent sjukhemsvård. Vid utformningen av denna måste särskild hänsyn tas till demenspatienternas behov. Detta gäller såväl lokalernas utformning som rekrytering och utbildning av personalen.

Utskottet anser att det i varje län borde finnas en samlad medicinsk utredningsresurs med tillgång till modern utrustning för vederbörliga undersökningar. På så vis skulle lämpliga åtgärder kunna sättas in i ett tidigt skede till stor nytta för såväl patienten som dennes anhöriga.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So228 (m) och So477 (m) yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 19 bort hemställa

> 19. beträffande *vård och behandling av åldersdementa*
>
> att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So228 och motion 1987/88:So477 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. Allmänna råd om demenssjukdomar m.m. (mom. 20 i hemställan)

Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Göran Eriesson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Med hänvisning" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att socialstyrelsen bör ges i uppdrag att utarbeta allmänna råd rörande behandling och vård av demenssjuka. Råden bör för sjukvårdshuvudmännen särskilt understryka vikten av att de vårdproblem som de-

menssjukdomarna orsakar snarast när en tillfredsställande lösning. Vad utskottet nu anfört bör med bifall till motion So477 (m) yrkande 4 och med anledning av motion So247 (s) ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 20 bort hemställa:

> 20. beträffande *allmänna råd om demenssjukdomar m.m.*
> att riksdagen med bifall till motion 1987/88:So477 yrkande 4 och med anledning av motion 1987/88:So247 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. Valfrihet och enskilda alternativ vid vård av åldersdementa (mom. 21 i hemställan)

Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Göran Eriesson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Utskottet delar" och på s. 20 slutar med "yrkandena 2 och 3" bort ha följande lydelse:

I dag är möjligheterna att välja vårdform mycket begränsade. Detta är en stor brist, bl. a. när det gäller vården av demenssjuka. För dessa patienter är behovet av alternativ och variation i vården mycket stort. Patienterna är nu i allmänhet hänvisade till ett visst sjukhem eller till långvården.

Utskottet anser att små, gärna enskilt drivna sjukhem, skulle vara av stor betydelse i detta vårdarbete. Tyvärr är det så att många sådana sjukhem nu läggs ner i samband med den s. k. avinstitutionaliseringen (se reservation nr 9).

Med små hemliknande sjukhem eller vårdhem skulle vården kunna bli mänskligare, genom en bättre anpassning till dessa patienters speciella behov och önskemål. Utskottet vill särskilt understryka behovet av alternativa vårdformer när det gäller vården av demenssjuka.

Vad utskottet nu anfört bör med anledning av motion So477 (m) yrkandena 2 och 3 ges regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 21 bort hemställa

> 21. beträffande *valfrihet och enskilda alternativ vid vård av åldersdementa*
> att riksdagen med anledning av motion 1987/88:So477 yrkandena 2 och 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. Kompetensfördelning mellan kommuner och landsting

Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Göran Eriesson (alla m) anför:

Vi har i olika sammanhang tidigare framhållit vikten av att kompetensfördelningen mellan landsting och kommuner klargörs. Vi förordar att äldreomsorgen och äldrevården i sin helhet läggs under primärkommunalt huvudmannaskap. Regeringen har aviserat att frågan skall tas upp i den äldrepolitiska propositionen. Vi förutsätter att huvudmannaskapsfrågorna därigenom bringas till en snar lösning.

Per Arne Aglert och Ingrid Ronne-Björkqvist (båda fp) anför:

Vi vill i detta sammanhang erinra om folkpartiets förslag i motion 1987/88:Sf298, i vilken hemställs *dels* att riksdagen hos regeringen begär förslag om laglig rätt till ledighet för vård av anhörig eller annan närstående vid vård i livets slutskede, vid sjukdom eller vid konvalescens i hemmet, *dels* att riksdagen hos regeringen begär att ATP-grundande ersättning skall utgå enligt den allmänna försäkringen vid vård av anhörig eller annan närstående med ersättningsbelopp motsvarande sjukpenningens storlek.

Sammanfattning ... 1
Propositionen ... 2
Motioner ... 2
Utskottet ... 5
Bevarande av ålderdomshemmen m.m. ... 5
Statsbidraget till social hemhjälp ... 6
Medelsanvisningen ... 8
Kompetensfördelningen mellan kommuner och landsting ... 9
Ombyggnad inom vårdinstitutioner ... 9
Avgifter för social hemhjälp m.m. ... 10
Fristående vårdalternativ m.m. ... 11
Anhörigstöd m.m. ... 13
Äldre invandrares situation m.m. ... 15
Misshandel av äldre ... 16
Vård och behandling av åldersdementa ... 17
Hemställan ... 20
Reservationer ... 21
1. Avveckling av institutionsplatser (mom. 2 i hemställan) av m och c 21
2. Regler för statsbidrag till social hemhjälp, ålderdomshem, m.m. (mom. 3 i hemställan) av vpk ... 22
3. Ombyggnad av vårdinstitutioner (mom. 7 i hemställan) av fp ... 22
4. Taxor för social hemhjälp m.m. (mom. 8 i hemställan) av m ... 23
5. Enhetliga avgifter för social hemhjälp (mom. 9 i hemställan) av fp 23
6. Ändring av socialtjänstlagen (mom. 10 i hemställan) av m ... 24
7. Valfrihet inom äldreomsorgen (mom. 11 i hemställan) av m ... 24
8. Valfrihet inom äldreomsorgen (mom. 11 i hemställan) av fp ... 25
9. Nedläggning av enskilda sjuk- och vårdhem (mom. 12 i hemställan) av m ... 25
10. Stöd för anhöriginsatser (mom. 13 i hemställan) av c ... 26
11. De äldre som resurs (mom. 15 i hemställan) av m och c ... 26
12. Vård och behandling av åldersdementa (mom. 19 i hemställan) av m, fp och c ... 27
13. Allmänna råd om demenssjukdomar m.m. (mom. 20 i hemställan) av m ... 27
14. Valfrihet och enskilda alternativ vid vård av åldersdementa (mom. 21 i hemställan) av m ... 28
Särskilda yttranden ... 28
1. Kompetensfördelning mellan kommuner och landsting av m ... 28
2. Stöd för anhöriginsatser av fp ... 29